

Stichting WSNS Samenwerkingsverband Rijnstreek
"maakt werk van verschillen"

Protocol leesproblemen en dyslexie

voor het Primair Onderwijs

SWV 3302 Midden Holland en Rijnstreek

ANTONIUSSCHOOL

Alphen aan den Rijn, januari 2010

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Onderkenning van lees- en spellingproblemen
3. Diagnose bij lees- en spellingproblemen
4. Begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen
5. Dyslexieverklaring
6. Mogelijkheden voor compenserende en dispenserende maatregelen
7. Communicatie met ouders
8. Overgang PO-VO

Bijlage 1: Stappenplan groep 3

Bijlage 2: Stappenplan groep 4

Bijlage 3: Stappenplan groep 5-8

1. Inleiding

Het protocol Leesproblemen en dyslexie is een gezamenlijk product van de scholen aangesloten bij het Samenwerkingsverband Midden-Holland en Rijnstreek.

De scholen binnen het samenwerkingsverband WSNS SWV Rijnstreek besteden veel aandacht aan het vroegtijdig signaleren en de begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen. Indien deze zorg en begeleiding weinig of geen resultaten heeft spreken we van ernstige lees- en spellingproblemen of dyslexie. Als definitie van dyslexie hanteren we de definitie van de gezondheidsraad: Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen bij het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van de woordidentificatie bij het lezen en/of spellen.

Er is dus bij dyslexie altijd sprake van:

- Een ernstige lees- en/of spellingsachterstand
- Een hardnekkig didactisch resistent probleem
- Trage/onnauwkeurige woordidentificatie

Lees- en spellingproblemen doen zich voor bij tien procent van onze leerlingen. Om de hardnekkigheid van de lees- en spellingsproblemen vast te kunnen stellen, moet zijn aangetoond dat, na een periode van intensieve en planmatig opgezette begeleiding het automatiseringsprobleem zich onverlet blijft voordoen. De lees- en/of spellingsprestaties van leerlingen met dyslexie behoren bij herhaling tot de zwakste 3 à 4 procent op landelijk genormeerde toetsen zoals de Drie-Minuten-Toets en de spellingtoets.

In dit protocol wordt beschreven hoe op de Antoniuschool wordt gewerkt aan het voorkomen, onderkennen en aanpakken van lees- en spellingproblemen. Dit protocol maakt onderdeel uit van het zorgbeleidsplan van de Antoniuschool.

2. Onderkenning van lees- en spellingproblemen

Signalering

De signalering voor lezen en spellen is uitgewerkt in een stappenplan naar het Protocol Lees- en spellingproblemen en dyslexie (Expertisecentrum Nederlands, 2001) en aangepast aan de Cito toetsen 2009.

Ernstige achterstanden in het leren lezen en spellen kunnen worden voorkomen, dan wel worden teruggedrongen door hiaten in de ontwikkeling in een zo vroeg mogelijk stadium in het lees en spellingonderwijs te onderkennen en aan te pakken.

Taalontwikkeling en werken aan tussendoelen beginnende geletterdheid nemen een belangrijke plaats in het onderwijsaanbod van groep 1 en 2.

Bij alle 5 jarigen vindt een screening plaats

- *door de schoollogopediste.*

Indien de taalontwikkeling daartoe aanleiding vindt de screening op 4-jarige leeftijd plaats. Bij onvoldoende score op deze screening zijn er drie mogelijkheden of een combinatie daarvan:

- Er vindt verder onderzoek plaats door de logopediste of het kind komt op de controlelijst.
- Het kind wordt een aantal keer begeleid door de schoollogopediste.
- Het kind wordt verwezen naar een particuliere logopediepraktijk.

- *Door de leerkracht/IB'er.*

Met de peilkaarten van GOVK (Gouds OntwikkelingsVolgsysteem voor Kleuters.) Voor risicoleerlingen wordt de 'Checklist dyslexie' (GOVK) ingevuld en de risicoscreening Anneke Smits.

- Bij risicoleerling bespreekt de leerkracht de signalen met ouders en vraagt na of er sprake is van dyslexie in de familie.

Zwakke taalleerlingen worden met behulp van de *Taaltoets Alle Kinderen* gevolgd in hun taalontwikkeling.

Bij alle leerlingen wordt tenminste éénmaal in groep 2 de *Cito Taal voor kleuters* afgenomen.

De signalering is als volgt uitgewerkt

Groep	Uitwerking	Zie verder
2	Taal voor Kleuters Screening Logopedie GOVK Screening risicoleerlingen A.Smits.	
3	Stappenplan voor groep 3	bijlage 1
4	Stappenplan voor groep 4	bijlage 2
5-8	Stappenplan voor groep 5-8	bijlage 3

Overzicht signaleringsmiddelen per groep

Groep	Instrument	Risicoscore lees- /spellingproblemen
1-2		Ter beoordeling van de leraar
3	<p><i>meetmoment 1:</i> Herfstsignalering (na kern 3)</p> <p><i>meetmoment 2:</i> wintersignalering (na kern 6) Lettertoets Fonemendictee DMT 1 Leestekst 'Een kus op een been'</p> <p><i>meetmoment 3:</i> Lentesignalering (na kern 8) DMT 1 en 2 Spellingtoets</p> <p><i>Meetmoment 4:</i> Zomersignalering (na kern 11) DMT 1, 2, 3 Spellingtoets Begrijpend lezen</p>	<p> twee of meer onderdelen onvoldoende</p> <p>beheersing <100% D/E score</p> <p>D/E score D/E score</p> <p>D/E score D/E score</p>
4	<p><i>Tussenmeting leerlingen met HP (oktober):</i> DMT</p> <p><i>Meetmoment 1 (M-afname):</i> DMT/AVI</p> <p><i>Tussenmeting leerlingen met HP (maart):</i> DMT</p> <p><i>Meetmoment 2 (E-afname):</i> Cito Spelling DMT/AVI Cito begrijpend lezen</p>	D/E score
5-8	<p><i>Alle meetmomenten zie toetskalender (M- en E-afname):</i> DMT/AVI Leestempo Cito Toets spellen Cito Begrijpend Lezen (Cito)</p>	D/E score

Doelen voortgezet technisch lezen			
Groep	Meetmoment	Gemiddelde lezers (AVI-beheersingsniveau)	Dyslectische leerlingen (hoogste AVI- instructieniveau)
4	Midden afname	M4	E3
	Eind afname	E4	M4
5	Midden afname	M5	E4
	Eind afname	E5	M5

6	Midden afname	M6	E5
	Eind afname	E6	M6
7	Midden afname	M7	E6
	Eind afname	E7	M7
8	Midden afname	AVI-plus	E7
	Eind afname	AVI-Plus	AVI-plus

Verdere procedure:

- de signaleringen worden afgenomen door de groepsleraren;
- de resultaten worden geregistreerd in het digitale leerlingvolgsysteem;
- leerlingen die onvoldoende scores op de checklist/toetsen (zie minimumdoelen) worden besproken met de IB'er;
- de groepsleraar stelt voor deze leerlingen een handelingsplan op;
- de uitvoerder van het handelingsplan is verantwoordelijk voor de evaluatie;
- de groepsleraar bespreekt aan het einde van het schooljaar de handelingsplannen van de laatste interventieperiode met de leraar van de volgende groep en draagt eventueel doorlopende handelingsplannen over.

De gegevens uit het leerlingvolgsysteem en de handelingsplannen worden door de groepsleraar bewaard in de klassenmap.

In het leerlingdossier van de leerling worden alle handelingsplannen bewaard. De IB'er is verantwoordelijk voor het beheer van de leerling dossiers (eventueel dyslexiedossier).

3. Diagnose bij lees- en spellingproblemen

Indien uit de analyse van de signaleringgegevens niet duidelijk is wat de aard van het lees-/spellingprobleem is, worden de methodegebonden toetsen geanalyseerd (groep 3-8).

Indien dit geen duidelijkheid geeft, of bij de evaluatie van een handelingsplan blijkt dat het effect gering is, kan besloten worden tot verder diagnostisch onderzoek.

Dit onderzoek kan uitgevoerd worden door:

- de logopediste
- de groepsleraar
- de IB'er
- externen (ambulante begeleider WSNS, MHR).

Middelen die op school aanwezig zijn voor verdere diagnose van lees- en spellingproblemen:

- Grafemen-/fonementoets
- Toets auditieve discriminatie/analyse/synthese
- Visuele synthesesoets
- PI woorddictee
- Klepel (onzinwoorden)
- Zelfgeschreven teksten van de leerling

Indien het vermoeden van dyslexie bestaat zal uitgebreid diagnostisch onderzoek plaatsvinden met behulp van de onderzoeksmiddelen van FIK 2/

diagnostiek van aanvankelijk lezen en spellen. Het onderzoek wordt uitgevoerd door de intern begeleider. Het resultaat van het onderzoek zal met de ouders worden besproken.

We spreken pas van mogelijke dyslexie als:

- de leerling een ernstige achterstand heeft met lezen en/of spellen (e-scores op Cito toetsen)
- een half jaar intensieve hulp (minimaal 3x per week 20 minuten) nauwelijks of geen effect heeft (blijft ernstige achterstand)
- de cognitieve capaciteiten van de leerling op gemiddeld/beneden gemiddeld niveau liggen (IQ>85 met afwijking 1 standaarddeviatie)

Indien het vermoeden van dyslexie bestaat zal dit met ouders besproken worden. De Ib-er zorgt dat relevante informatie in het dossier is opgenomen. Indien de leerling hiervoor in aanmerking komt (ernstige enkelvoudige dyslexie), zal ouders geadviseerd worden via de ziektekostenverzekeraar verder onderzoek te laten verrichten. Het Samenwerkingsverband biedt ondersteuning bij het samenstellen van het dossier. (Voor informatie zie site www.balansdigitaal)

4. Begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen

De begeleiding van de kinderen met lees- en spellingsproblemen maakt onderdeel uit van de zorgstructuur binnen de groep en zal dus ook binnen die groep door de groepsleerkracht plaatsvinden. Waar nodig wordt de groepsleerkracht ondersteund door de taal/leesspecialist. De begeleiding vindt plaats met de reguliere lesmethoden aangevuld met begeleidingstechnieken die zijn afgestemd op de problematiek van het kind.

Indien er sprake is van een dusdanige spellingachterstand dat de spellingleerstof van het betreffende jaar op een te hoog niveau ligt zal de leerstof op een lager niveau worden aangeboden.

Indien de begeleiding binnen de groep onvoldoende oplevert of organisatorisch niet haalbaar is, wordt onderzocht of er mogelijkheden zijn voor begeleiding buiten de klas.

Software als Leesladder en spellingsoftware worden ingezet binnen de klassensituatie om de lees- en spellingontwikkeling te ondersteunen.

NIVEAUS VAN INTERVENTIES

Niveau 1: Vinger aan de pols

De leerling gaat langzaam maar zeker vooruit en kan de groepslessen zonder extra begeleiding volgen. De leerling wordt nauwlettend in de gaten gehouden. Waar nodig geeft de leerkracht direct gerichte instructie op een bepaald aspect.

Niveau 2: Interventie door de leerkracht

De leerling gaat voldoende vooruit, maar loopt een steeds grotere achterstand op in vergelijking met het groepsniveau. Deze leerling krijgt gedurende langere tijd begeleiding van de leerkracht gericht op een specifiek aspect van het

lees/spellingproces. Op onderdelen wordt gerichte ondersteuning geboden door de computer. De begeleiding wordt vastgelegd in een (groeps)handelingsplan.

Niveau 3: Interventie door een interne specialist

De leerling gaat matig vooruit, maar er is nog duidelijk sprake van een stijgende lijn. Bekeken moet worden of gedurende een bepaalde periode hulp van de remedial teacher ingezet kan worden. Nauw overleg met de groepsleerkracht is noodzakelijk.

Indien er (te)veel hulpvragen zijn op schoolniveau voor het beschikbare aantal zorguren zullen er keuzes moeten worden gemaakt. Daarbij wordt gekeken naar de begeleidingsmogelijkheden binnen de verschillende groepen. De voorkeur gaat uit naar het inzetten van de zorguren in een vroeg stadium van het lees- en spellingproces. De begeleiding wordt vastgelegd in een handelingsplan.

Niveau 4: Interventie door een extern deskundige

Wanneer een leerling ondanks alle inspanningen onvoldoende vooruit gaat, wordt externe hulp ingeroepen. Dit gebeurt in overleg met de ouders. Voor externe hulp kan bijv. de schoolbegeleidingsdienst, de logopediste of een ambulante begeleider benaderd worden. Goed overleg tussen de verschillende betrokkenen is van groot belang om de hulp zo efficiënt mogelijk te laten zijn.

Uitgangspunt voor handelingsplanning op niveau 1 en 2 is zoveel mogelijk materialen van de reguliere methode in te zetten. Dit om didactische verwarring te voorkomen.

Als bij de evaluatie van het handelingsplan blijkt dat het effect onvoldoende is, kunnen in overleg met de IB'er andere programma's/materialen ingezet worden.

Als de leerling in aanmerking komt voor een dyslexieonderzoek en eventuele behandeling vergoed door de ziektekostenverzekeraar, adviseert de IB'er in samenspraak met de groepsleerkracht, ouders hun kind aan te melden bij een daartoe door de verzekeraar gecontracteerd instituut (veelal: zie site zorgverzekeraar ouders).

Overzicht materialen/orthodidactische programma's

Groep	Regulier programma's/materialen	Orthodidactische programma's	Software
1-2	<ul style="list-style-type: none"> • GOVK • Kleuterplein • Map fonemisch bewustzijn 	<ul style="list-style-type: none"> • Oorzaak 	
3	<ul style="list-style-type: none"> • VLL 	<ul style="list-style-type: none"> • Connectlezen 	<ul style="list-style-type: none"> • VLL
4-8	<ul style="list-style-type: none"> • Estafette 	<ul style="list-style-type: none"> • Connectlezen 	

5. Dyslexieverklaring

We spreken niet van dyslexie tot, volgens de officiële criteria door een GZ-psycholoog, is vastgesteld dat er sprake is van dyslexie. In alle gevallen van

lees-/spellingproblemen immers wordt de leerling extra begeleid. De inhoud van de begeleiding is niet anders, hoogstens de intensiteit.

Wel kunnen we aangeven dat er kenmerken van dyslexie zijn, als:

- De leerling specifieke problemen heeft met lezen en/of spellen (rekenen en lees-/taalbegrip zijn voldoende);
- Er vanaf het begin van het leesproces ernstige automatiseringsproblemen zijn geweest (E-score op DMT/SVS toets in groep 3 en 4);
- Er intensief met handelingsplannen is gewerkt, maar het effect gering is; (Intensief = gedurende een half jaar viermaal per week een half uur)
- Er in groep 2 in de checklijst GOVK/screening logopedist/checklist protocol leesproblemen en dyslexie signalen zijn die wijzen op risico voor dyslexie.

Tijdens de voortgangsgesprekken bespreken we de gesignaleerde problemen met de ouders. We vragen na of er sprake is van dyslexie in de familie. Indien er sprake is van familiale aanleg noteren we dit in het dossier.

Een dyslexieonderzoek bestaat uit:

- **Onderkennende diagnose**

Het vaardigheidsniveau van het lezen en/of spellen ligt significant onder dat van leeftijdgenoten. Er is sprake van een *significante achterstand* wanneer een leerling op een genormeerde toets voor technisch lezen en/of spellen behoort tot de tien procent zwakst scorende in zijn groep. Dit betekent in de praktijk een E score op de DMT/Leestehnik en Leestempo en/of op de Cito toets Spelln.

Het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau blijft bestaan ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening. *Didactische resistentie* kan pas worden aangetoond wanneer leerling gedurende minstens een half jaar ten minste drie/vier keer per week 30 minuten extra instructie en oefening in technisch lezen en/of spellen heeft ontvangen van zijn leerkracht en de leesspecialist op school. De school levert, indien gevraagd, de gegevens van het leerlingvolgsysteem aan bij de instelling die het dyslexieonderzoek uitvoert.

- **Verklarende diagnose**

Het betreft een vijftal criteria:

- Stemt de beheersing van lezen en spellen op woordniveau niet overeen met algemeen *cognitief functioneren* van het kind?
- Beïnvloedt *de werkstijl* van het kind het aanpakgedrag van het kind met betrekking tot lezen en spellen ?
- Is er sprake van tekorten in de *fonologische verwerking*? (onvoldoende of zeer lage score op auditieve synthese/analyse, klankonderscheiding, auditieve synthese in klankgroepen)
- Is er sprake van tekorten in de *klank-tekenkoppeling*?
- Is er sprake van tekorten in de *snellheid van de verwerking van talige informatie*, in het bijzonder te aanzien van symbolen (cijfers en letters)?

Indien ouders in aanmerking willen komen voor vergoeding van het onderzoek en eventuele behandeling van de ziektekostenverzekeraar, mag er geen sprake zijn van co-morbiditeit. Dit betekent dat er geen andere

problemen zijn die de oorzaak kunnen zijn van de lees- en spellingproblemen (bv ADHD).

- **Handelingsgerichte/indicerende diagnose**

Vooraf de mate en de ernst van de onderwijsbelemmering die de leerling ondervindt zijn bepalend voor de indicatie tot behandeling.

Dyslexie kan samengaan met andere leerstoornissen in andere vaardigheden (bijvoorbeeld rekenen, communicatie vaardigheden, specifieke taalstoornissen).

Dyslexie kan samengaan met meer algemene stoornissen (beperkte intelligentie, zintuiglijke stoornis, ADHD).

Dyslexie kan gepaard gaan met problemen in het psychosociale functioneren.

Dyslexiedossier

Voor kinderen met lees- en spellingproblemen wordt een dyslexiedossier bijgehouden. Hierin worden alle gegevens verzameld rondom de lees- en spellingontwikkeling van het kind.

Aan het eind van ieder schooljaar wordt door de leerkracht een eindevaluatie gemaakt van de interventies die zijn gedaan.

In dit overzicht zijn tenminste opgenomen:

- Toetsgegevens
 - Eventueel verrichte diagnostische onderzoeken
 - Beschrijving leesproces
 - Beschrijving lees/spellingsprobleem
-
- Bijkomende factoren
 - Ondernomen interventies en beschrijving effect
 - Didactische aanwijzingen voor het volgend schooljaar

Diagnostische onderzoeken en handelingsplannen e.d. worden als bijlagen bijgevoegd.

Afgeven van een dyslexieverklaring

De basisschool stemt de begeleiding van kinderen af op de mogelijkheden van het kind. Een dyslexieverklaring is daarbij niet nodig of direct van belang voor de aanpak van de lees- en/of spellingproblemen.

De basisschool verricht diagnostisch onderzoek, stemt de begeleiding daarop af en houdt het leerlingdossier/dyslexiedossier bij. Indien het vermoeden bestaat van dyslexie, met inachtneming van de criteria van de Gezondheidsraad, zal dit met de ouders worden besproken.

Een dyslexieverklaring mag alleen worden afgegeven door functionarissen die een academische graad hebben in de klinische (kinder- of jeugd-)psychologie of orthopedagogiek, alsmede een erkende bekwaamheidsregistratie in de psychodiagnostiek, minimaal op het niveau van de BIG registratie Gezondheidszorgpsycholoog (GZ psycholoog).

De dyslexieverklaring heeft een onbeperkte geldigheidsduur. Het kan echter wenselijk zijn om bepaalde onderdelen van de verklaring na verloop van tijd aan

te passen aan de dan geldende omstandigheden met het oog op veranderingen in aanpak of faciliteiten.

Een dyslexieverklaring wordt afgegeven voor lezen en/of spellen.

Indien ouders een officiële dyslexieverklaring gewenst vinden zijn er drie mogelijkheden:

- Ouders laten onderzoek verrichten vergoed door ziektekostenverzekeraar (voorwaarden zie www.balansdigitaal.nl of site ziektekostenverzekeraar). De school draagt zorg voor een leerling-/dyslexiedossier.
- Ouders laten op eigen kosten onderzoek verrichten bij een particulier bureau. De school draagt zorg voor een leerling-/dyslexiedossier.
- Ouders attenderen op de mogelijkheid om via de zorgverzekeraar het dyslexieonderzoek af te laten nemen.

De school vraagt in overleg met ouders begin groep 8 een dyslexieonderzoek aan bij het Dyslexiecentrum MHR. De leerling kan dan, mits begrijpend lezen op tenminste III-niveau scoort, meedoen aan groepsgewijs afgenomen intelligentieonderzoek.

6. Mogelijkheden voor compenserende en dispenserende maatregelen

Leerlingen met ernstige leesproblemen hebben veelal moeite met de teksten in de begrijpende leesmethode en de zaakvakken. Bij deze leerlingen wordt nagegaan welke hulp zij nodig hebben en welke faciliterende maatregelen genomen moeten worden.

Mogelijke maatregelen bij lezen

- Moeilijke woorden mogen worden voorgelezen door een leesmaatje.
- Leerlingen met dyslexie krijgen geen onvoorbereide leesbeurten.
- Er wordt bij toetsing gelezen zonder tijdsdruk.
- Indien teksten/toetsen ingesproken beschikbaar zijn mag daarvan gebruik worden gemaakt.
- Leerlingen met dyslexie krijgen voldoende leestijd.
- Zaakvakteksten mogen thuis worden voorbereid.
- Biebboeken kunnen op moeilijkheidsgraad worden gekozen door het makkelijk lezen symbool en een avi codering.
- Leestaken worden verlicht (minder pagina's).
- Leesteksten worden vergroot.
- Inzet van software/hulpmiddelen, auditieve ondersteuning (voorlezen toetsen of teksten op CD).
- Aangepaste afname Cito Entree- en Eindtoets (zie www.Cito.nl)

Mogelijke maatregelen bij spelling

- Spelfouten worden gedifferentieerd beoordeeld.
- De leerling mag alle hulpmiddelen gebruiken die leiden tot minder spelfouten zoals woordenboek, regelkaart, tekstverwerker.
- Bij bepaalde vakonderdelen, zoals bijv. topografie en Engels worden spelfouten niet in de beoordeling meegenomen.
- Schrijftaken worden verlicht. (bv minder pagina's)

- Aanbieden van een minimumprogramma (dispensatie).

7. Communicatie met ouders

Als er sprake is van hardnekkige lees- en spellingproblemen bespreken we graag met ouders hoe we hun kind het best kunnen begeleiden. In het geval van ernstige

lees-/spellingproblemen hebben we het vertrouwen en de medewerking van ouders nodig om tot goede resultaten te kunnen komen.

Daarbij is voor ons niet alleen het lees- en spellingniveau van belang, maar ook het sociaal-emotioneel functioneren van de leerling.

Wij houden ons aan de criteria voor het vaststellen van ernstige lees- en spellingproblemen/dyslexie zoals vastgelegd door de Gezondheidsraad in 2000 en behandelmethoden waarvan vast is gesteld dat ze effect hebben (Protocol leesproblemen en dyslexie, 2001).

Rol van de ouders bij lezen

Hulp van de ouders heeft alleen zin als zij een actieve rol willen spelen bij het verbeteren van de leesontwikkeling van hun kind. Het gaat daarbij om kwaliteit en de regelmaat van hun inzet. Vier keer per week een kwartier de volle aandacht is effectiever dan één keer per week een uur.

De begeleiding op school en thuis moet in elkaars verlengde liggen. De leerkracht geeft op school instructie op het niveau dat het kind net aankan en ouders ondersteunen het beheersingsniveau.

Voorwaarde is dat de relatie tussen ouders en kind ontspannen is zodat het leesplezier van het kind voorop blijft staan. In een oudergesprek kunnen ouders tips krijgen over keuze van leesmateriaal, samen lezen, verbeteren van fouten enz.

Rol van de ouders bij spelling

Het thuis oefenen vindt plaats ter ondersteuning van het oefenen op school. Het thuis oefenen kan betere resultaten opleveren als ouders tips krijgen over hoe ze het dictee met hun kind kunnen oefenen.

8. Overgang PO-VO

De gesignaleerde lees- en/of spellingproblemen en gegeven begeleiding moeten tijdig (uiterlijk eind groep 7) en duidelijk met ouders besproken worden, zodat ouders hier rekening mee kunnen houden bij de keuze van school/type van voortgezet onderwijs.

Tevens dient de school voor voortgezet onderwijs (via zgn. 'koude' en 'warme' overdracht) tijdig en afdoende te worden geïnformeerd zodat de kinderen zo ononderbroken mogelijk begeleid kunnen worden bij hun verdere lees- en/of spellingontwikkeling. Hiervoor gebruiken we als aanvulling op het reguliere overdrachtsformulier het 'Formulier overgang PO-VO dyslexie',

Bij leerlingen met ernstige lees- en spellingproblemen geeft de leerkracht extra informatie met betrekking tot:

Heeft de leerling wel/geen dyslexieverklaring?

Welke lees- en/of spellingproblemen zijn gesignaleerd?

Welke aanpassingen met betrekking tot het aanbod en verwerking van het lezen en/of spellen hebben er in het BaO plaatsgevonden? (o.a. aanpassingen aan programma, extra hulp, hulpmiddelen, huiswerk, inzet ouders, compenserende/dispenserende maatregelen)?

Wat waren de resultaten van deze aanpassingen?

Wat is het huidige lees- en spellingniveau?

Sociaal-emotioneel functioneren van de leerling.

Stappenplan voor groep 3

Actie door de leraar, IB en RT

Stap 1	aanvang groep 3	<i>Beginsituatie</i> vastleggen van alle leerlingen; aanvang leesonderwijs.
Stap 2	okt.	<i>Meetmoment 1: Herfstsignalering</i> lees- en schrijfvaardigheden (=fonemendictee) toetsen van alle leerlingen; handelingsplan opstellen voor zwakke leerlingen
Stap 3	okt.-januari	<i>Interventieperiode 1: Elementaire leeshandeling</i>
Stap 4	januari	<i>Meetmoment 2: Wintesignalering</i> <i>Letterkennis en elementaire lees-/spellinghandeling</i> N.B.: Dit meetmoment vindt plaats nadat alle letters in de methode zijn aangeboden lees-/spellingvaardigheden toetsen van alle leerlingen; effect interventie van zwakke leerlingen vaststellen en handelingsplan bijstellen.
Stap 5	jan.-mrt.	<i>Interventieperiode 2: Volledigheid letterkennis en decodeersnelheid mkm-woorden.</i>
Stap 6	eind mrt.	<i>Meetmoment 3: Lentesignalering</i> <i>letterkennis en decodeersnelheid</i> tussenmeting van de leesvaardigheid bij de zwakke lezers; effect interventie van zwakke leerlingen vaststellen en handelingsplan bijstellen.
Stap 7	mrt. – mei	<i>Interventieperiode 3: Automatisering van Leesproces mkm- en mmkmm-niveau</i>
Stap 8	eind mei/ begin juni	<i>Meetmoment 4 en Eindevaluatie: Zomersignalering</i> lees- en schrijfvaardigheden toetsen van alle leerlingen; eindsituatie en effecten van de interventies vastleggen in leerlingrapport; advies begeleiding in groep 4 formuleren en bespreken met de leraar van groep 4

Stappenplan voor groep 4

Actie door de leraar, IB en RT

Stap 1	aanvang groep 4	<i>Beginsituatie</i> vastleggen van alle leerlingen; plan van aanpak maken voor zwakke lezers.
Stap 2	aanvang groep 4 okt.	<i>Interventieperiode 1</i>
Stap 3	okt.	<i>Tussenmeting leerlingen met HP:</i> Leesvaardigheid leerlingen met HP; Eventueel handelingsplan bijstellen voor zwakke leerlingen.
Stap 4	okt.-jan.	<i>Interventieperiode 2</i>
Stap 5	januari	<i>Meetmoment 1:</i> lees- en schrijfvaardigheden toetsen van alle leerlingen; Effect interventie van zwakke leerlingen vaststellen en handelingsplan bijstellen.
Stap 6	febr.- mrt.	<i>Interventieperiode 3</i>
Stap 7	eind mrt.	<i>Tussenmeting leerlingen met HP:</i> Leesvaardigheid leerlingen met HP; Eventueel handelingsplan bijstellen voor zwakke leerlingen.
Stap 8	apr.-mei	<i>Interventieperiode 4</i>
Stap 9	eind mei	<i>Meetmoment 2 en Eindevaluatie:</i> lees- en schrijfvaardigheden toetsen van alle leerlingen en eindsituatie vastleggen in leerlingrapport; voor zwakke leerlingen de effecten van de interventies en de eindsituatie beschrijven; advies begeleiding in groep 5 formuleren en bespreken met de leraar van groep 5.

Stappenplan voor groep 5-7

Actie door de leraar, IB en RT

Stap 1	aanvang Groep	<i>Beginsituatie</i> vastleggen van alle leerlingen; plan van aanpak maken voor zwakke lezers.
Stap 2	aanvang groep okt.	<i>Interventieperiode 1</i>
Stap 3	okt. Groep 5/6	<i>Tussenmeting leerlingen met HP:</i> Leesvaardigheid leerlingen met HP; Eventueel handelingsplan bijstellen voor zwakke leerlingen.
Stap 4	okt.-jan.	<i>Interventieperiode 2</i>
Stap 5	januari	<i>Meetmoment 1:</i> lees- en schrijfvaardigheden toetsen van alle leerlingen; Effect interventie van zwakke leerlingen vaststellen en handelingsplan bijstellen.
Stap 6	febr.- mrt.	<i>Interventieperiode 3</i>
Stap 7	eind mrt. Groep 5/6	<i>Tussenmeting leerlingen met HP:</i> Leesvaardigheid leerlingen met HP; Eventueel handelingsplan bijstellen voor zwakke leerlingen.
Stap 8	apr.-mei	<i>Interventieperiode 4</i>
Stap 9	eind mei	<i>Meetmoment 2 en Eindevaluatie:</i> lees- en schrijfvaardigheden toetsen van alle leerlingen en eindsituatie vastleggen in leerlingrapport; voor zwakke leerlingen de effecten van de interventies en de eindsituatie beschrijven; advies begeleiding in de volgende groep formuleren en bespreken met de leraar van de volgende groep.

Groep 8:

Voor leerlingen die in aanmerking komen voor dyslexieonderzoek groep 8:
Afname DMT en AVI